

ОСОБЛИВОСТІ ПАМ'ЯТІ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНШОМОВНИХ СЛІВ

Т. В. Бехтер, ORCID ID <https://orcid.org/0009-0006-7090-0858>

Розглянуто умови для кращого запам'ятовування іношомовних слів за допомогою врахування особливостей властивостей пам'яті, її типів та емоційної складової, яка пришвидшує процес запам'ятовування в сучасному світі, де знання англійської мови є ключовою компетенцією успішної особистості. Схарактеризовано пам'ять як ключову психологічну властивість у процесі вивчення англійської мови. Описано оптимальні умови кращого запам'ятовування, враховуючи різні типи сприйняття особистості. Метою дослідження є пам'ять як психологічна складова. Методи дослідження – аналіз та синтез робіт відомих психологів та експерименти з виявлення кращих умов для запам'ятовування іноземних слів учнями. Представлено такі результати дослідження: пам'ять – це властивість мозку, на яку можна впливати індивідуально шляхом застосування видів робіт, які викликають емоції та сприяють встановленню тимчасового нервового зв'язку.

Ключові слова: Специфіка пам'яті, міжнародна мова, результативне запам'ятовування, психологічні властивості, типи особистості.

Tetiana Bekhter. Features of Memory in the Process of Learning Foreign Words

The article deals with the best memorizing foreign words due to the feature of memory properties, its types and emotional constituent that increases the process of memorizing. In the modern world knowledge of English is the key competence of successful personality. Memory as a core psychological property is described in the process of learning English. The optimal terms of the best memorizing are found, taking into account the different types of perception of personality. The objectives of the work is memory as a psychological component. Methodology includes analysis and synthesis of the work of famous psychologists and experiments with the finding of the best conditions for memorizing foreign words by students. Results of the work is memory is a property of the brain that can be influenced individually, taking into account the type of perception of the individual, through the application of the types of work that evoke emotions and carry out the focus of temporary nervous connection. Findings are denoted in new ways to influence memory and create conditions for better memorization.

It can be concluded that a person is born with certain psychological properties. Human memory is a tool for assimilating new information. Understanding the stages and ways of memorization, you can significantly improve your knowledge of English if you have information about individual personality traits. Knowledge of English guarantees a modern person employment, better working conditions, increased salary and the solution of social and domestic problems. It is necessary to understand the work of memory and the best conditions of memorization for each individual to master English.

Key words: features of memory, an international language, effective memorizing, psychological properties, types of personality.

Постановка проблеми. Розвиток інформаційних технологій, швидкий ритм життя, проблеми, з якими стикається людство, – усе це зумовлює необхідність спілкування між людьми з усіх країн світу. Навіть пандемія ковіду, яка змусило нас працювати дистанційно, підтвердило необхідність знати міжнародну мову. Під час військового стану англійська мова застосовується як інструмент перемовин та домовленостей із вищими посадовцями розвинених країн щодо надання зброї та гуманітарної допомоги.

Згідно з ресурсом Internet Archive Wayback Machine, англійська мова посідає третє місце, поступаючись китайській та іспанській за поширеністю у світі. Однак, якщо доведеться спілкуватись в іспаномовних країнах китайською, а в Китаї – іспанською, імовірність розуміння буде малою. Спілкування англійською буде доречним і в Китаї, і в Іспанії, а також інших країнах світу, оскільки англійську мову вивчають як іноземну.

Опанування англійської мови відкриває перед особистістю багато можливостей для праці

Бехтер Тетяна Володимирівна, учитель англійської мови Красногорівського ліцею Білоцерківської сільської ради Миргородського району Полтавської області.

та розвитку. Однак, витрачаючи багато часу на вивчення англійської мови, здобувачі освіти не завжди задоволені кінцевим результатом. Проблема полягає в тому, як створити оптимальні умови для найбільш продуктивного запам'ятовування учнями навчального матеріалу. Щоб вирішити цю проблему, необхідно дослідити інструменти запам'ятовування та процес роботи пам'яті.

Аналіз актуальних досліджень. Проблему вивчення властивості пам'яті досліджували відомі психологи. Класики світової психології У. Джеймз, А. Беддлі, Я. Дудай розглядали пам'ять як психологічну властивість особистості, виділяючи в ній специфічні етапи та поділяючи її на окремі типи.

Безцінний досвід викладання англійської мови поширюють працівники та упорядники Британської Ради. Видання Оксфордського університету – це численні публікації, що представляють методичні дослідження та різноманітні підходи до навчання й викладання іноземної мови. Засновниця теорії сучасної педагогіки В. І. Лозова упорядкувала теоретичний матеріал для студентів та педагогічних працівників. Дослідники Р. В. Павелків та З. Є. Тарутіна створили класифікацію психологічних властивостей і займалися дослідженням пам'яті.

Підвищення продуктивності навчання і кращого запам'ятовування навчального матеріалу відбувається і досліджується паралельно з розвитком комунікаційних технологій, які розкривають механізми роботи пам'яті, зберігання та відтворення матеріалу, що вивчається.

Мета статті – розглянути механізми роботи пам'яті особистості для кращого запам'ятовування англійських слів із метою відтворення знань в усному та письмовому мовленні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Натепер англійська мова вивчається з першого класу в закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО). Як будь-яка іноземна мова, англійська потребує використання такого психологічного ресурсу людини, як пам'ять. Недостатньо логічно мислити, застосовувати формули чи витрачати час на читання, переказуючи зміст. Насамперед слід опанувати найменшу одиницю мови – слово. Без цієї мовної одиниці неможливі ані власне мовлення, ані розуміння співрозмовника. Саме слово одночасно є окремим об'єктом та основою мовного висловлювання (рис. 1).

Якщо вилучити із зображеної конструкції ключову одиницю – слово, то решта мовних понять не матиме сенсу. Отож, вивчення слів є найнеобхіднішим та найважливішим завданням під час опанування іноземної мови. Вивчення слів означає збереження їх у пам'яті. Оскільки пам'ять – це процес збереження та відновлення інформації в мозку, можна уявити, що мозок є своєрідною «поличкою» для збереження словникових файлів. При необхідності слово відшукується з подальшою метою регенерування для відтворення.

В основі пам'яті лежать асоціації та зв'язки. Коли людина вживає слова автоматично, з певним наміром чи довільно, її мозок асоціює чи пов'язує потрібну інформацію, неначе сортуючи за необхідними файлами. Асоціація являє собою тимчасовий нервовий зв'язок. Учитель, який навчає учнів певного віку, враховує особливості нервової системи і можливості мозку для навчання лексичних одиниць. Наприклад, перелік слів до тексту для старшокласників не відповідає психологічним особливостям і розвитку учнів першого чи другого класів, яким легше засвоїти слова за допомогою картинок, римівки чи рухів.

Традиційно асоціації поділяються на прості та складні. Розгляньмо прості асоціації та процес їхнього застосування під час вивчення англійської мови: суміжність, схожість, контрастність. Суміжність як явище в просторі ілюструється таким процесом, як вивчення алфавіту чи таблички неправильних дієслів. Мозок розставляє об'єкти запам'ятовування у потрібній послідовності. Суміжна асоціація також пояснює вивчення слів, які поєднуються певною темою. Схожість спостерігається у мозковій діяльності: добираються схожі за звуковим набором чи за значенням ознаки. Наприклад, слово *paper* – папір, *civil* – цивільний. Контрастність як вивчення проти-

Рис. 1. Слово – ключова мовна одиниця

лежних явищ, що спостерігаються в мові: словотворення (appear – disappear); набір антонімів, які не є спільнокореновими (fast – slow). Складні асоціації здатні розпізнавати частину та ціле, рід та вид, причини й наслідки. Вони потрібні для оформлення думки для усного чи письмового мовлення, а також сприйняття цілісного змісту, а не окремих слів під час слухання.

Для утворення тимчасових зв'язків необхідний повторний збіг двох подразників у часі. Для утворення асоціацій потрібне повторення. Вивчення напам'ять становить лише 20 % знань того матеріалу, який вивчався. А повторення вивченого доводить до індивідуального максимуму. Саме в процесі повторення зберігається сутність справжнього засвоєння. Процес повторення відтворюється у тренувальних вправах, які спрямовані на вдосконалення говоріння, читання, слухання та письма. Не можна говорити про повне вивчення напам'ять слова, коли учень усно знає значення слова, вміє його прочитати, але не впізнає на слух чи не вміє правильно написати (рис. 2). Отже, асоціативні зв'язки мають створюватися в кожній ланці мовленнєвої діяльності.

Часом трапляється, що часте повторення не має результату у вигляді запам'ятовування. Наприклад, перший учень двічі прочитав і запам'ятав усі слова. Другий учень витратив 15 хвилин, щоб запам'ятати значення усіх слів. Третій учень цілий вечір читав слова і не вивчив жодного слова. Розгляньмо тривалість дії та її результативність. Перший учень має дуже добру пам'ять

від природи. Другий учень зосередив увагу, напружив мозок для здійснення поставленої мети. Цілком ймовірно, що, повторюючи слова багато разів, третій учень думав про особисті справи, тому в мозку не було створено тимчасовий нервовий зв'язок. Привіща, яке здатне здивувати, зацікавити учня, сприяє швидкому запам'ятовуванню необхідної інформації. Візьмемо за приклад ситуацію, коли учень читає рецепт приготування піци, має запам'ятати текст англійською і переказати на уроці. Також перенесемо дійство з класної кімнати в кухню, де головний кухар – це вчитель, а учні куховарять і коментують свої дії англійською. Або при вивченні теми «Огляд лікаря» учні швидше запам'ятають слова, якщо працюватимуть з учителем, який вдягнений у медичний халат і «прийматиме хворих», розпитуючи, як вони почуваються. Незвична обстановка кухні як навчального приміщення, образ вчителя-кухаря чи вчителя-лікаря викликають в учнів емоції та спонукають до появи осередка збудження в корі головного мозку.

Розгляньмо процеси пам'яті: запам'ятовування, впізнавання, збереження і відтворення. До етапу запам'ятовування належить «вхідна» інформація, яка потрапляє до учня: слова, діалог, правила тощо. Впізнання характеризується розумінням інформації в процесі читання чи слухання, але при цьому розуміння настає шляхом перекладу, а не внаслідок суцільного сприйняття. Під час збереження мозок сортує, закріплює і зберігає інформацію. Щодо відтворення – мова

Рис. 2. Візуальне зображення відповідного обсягу витрачених розумових ресурсів

йде про цілковитий перехід від пасивних знань до активної діяльності.

Характеризуючи процес запам'ятовування, виокремимо мимовільне на навмисне запам'ятовування. Мимовільне генерується під час таких дій, як створення mind maps, схем, таблиць, кросвордів – творчо-пошукової діяльності, а також під час рухливих ігор, коли мозок опрацьовує і запам'ятовує слова, охопивши перші три етапи процесу запам'ятовування. Навмисне запам'ятовування потребує багаторазового механічного повторення. При вивченні вірша напам'ять мова йде про навмисне запам'ятовування, на відміну від мимовільного, яке, здається більш цікавим і продуктивним.

Слід також розглянути види пам'яті, тобто дослідити, яким чином інформація потрапляє в мозок на первинному етапі. Види пам'яті включають рухову, коли учень сприймає інформацію рухаючись або принаймні стукаючи ручкою по парті. Враховуючи цю особливість, у процесі вивчення англійської мови застосовують руханки з римівками чи наспівуваннями, а також рухливі види інтерактивної форми навчання. Емоційна пам'ять поглинає інформацію завдяки нервовому збудженню. Словесна пам'ять полягає в запам'ятовуванні слів, речень, розмовних реплік. Образна пам'ять перетворює результат запам'ятовування через образи, картинки, таблиці тощо. Один учень, як правило, комбінує декілька видів пам'яті, які надають можливість кращому засвоєнню матеріалу.

Пасивний словник	Активний словник
	вправи
	обговорення
	питання
	пояснення
	граматичні вправи
	слухання
	твори
	читання

Рис. 3. Збагачення активного та пасивного словника шляхом тренування у вигляді таблиці

Викладаючи англійську мову в ЗЗСО, вчителі мають справу з різними типами людей, серед яких є візуали, аудіали та кінестетики. Загальновідомий факт, що візуали краще сприймають інформацію, дивлячись на неї, аудіали – слухаючи вчителя або звукозапис чи відео, а кінестетики – записуючи в зошит тези. Сам вчитель належить до певного з трьох типів, і його власний тип сприйняття може не збігатися зі сприйняттям деяких учнів. Припустимо, що вчитель – аудіал і викладає матеріали лише розповідаючи або поданням звукозаписів, а 50 % учнів у класній кімнаті є кінестетиками, які погано сприймають нову інформацію на слух, а написати конспект не встигають через швидкість мовлення вчителя, і, як наслідок, процес навчання незадовільний. Частина учнів, яка могла б опанувати матеріал через інше джерело вічуттів, отримує лише негативні емоції, які не є рушійною силою освіти. Тому вчитель планує свою роботу таким чином, щоб врахувати психологічні особливості усіх учнів, впливаючи на максимальну кількість органів чуттів. Наприклад, учні читають, слухають, переглядають по відео чи картках, викреслюють на дошці чи пишуть у зошиті нові слова.

Людська пам'ять працює як у накопичувальному режимі під час запам'ятовування, так і в режимі очищення, коли інформація стирається або напівзабувається. Згадаймо про таке явище, як активний і пасивний словник людини. Вивчені слова не завжди відтворюються за першою потребою. Часом вони зберігаються у пасивному

Мал. 1. Збагачення активного та пасивного словника шляхом тренування у вигляді малюнка

словнику, коли, читаючи, учень знає переклад слова, але говорячи англійською, не може пригадати потрібне слово, дістати його з пам'яті. Це означає, що таке слово не потрапило до його активного словника. Пасивний словник зберігає більше слів, ніж активний словник, який ілюструє можливість учня відтворити вивчене. Накопичення активного і пасивного словника триває певний період часу і потребує чималих зусиль, а нестандартна подача матеріалу пришвидшить процес запам'ятовування.

Як бачимо (рис. 3), створення таблиці та подальше її вивчення полегшує і водночас покращує сприйняття теорії, на відміну від пояснення у вигляді тексту. Втім, перенасичення таблицями розсіює увагу, тому використовується широкий спектр подачі матеріалу як у графічній формі, так і словесній.

Зображення (мал. 1) повністю відтворює зміст попередньої таблиці, але схематичний образ калина, яка є національним символом і народним оберегом, долучає емоційну складову до процесу запам'ятовування, що створює тимчасовий нервовий зв'язок, тобто сприяє кращому запам'ятовуванню.

Висновки. Розглянувши специфіку пам'яті в процесі вивчення іноземних слів, можна зробити висновок, що при навчанні англійської мови потрібно спиратися на психологічні особливості особистості. Учитель навчає групу дітей, серед яких є аудіали, візуали, кінестетики, і всебічний підхід до вивчення нових слів має об'єднувати низку завдань у часовому просторі уроку. Застосування різноманітних вправ сприятиме утворенню нервових зв'язків. Задіяні емоційні складові посилюють темп і якість запам'ятовування. Регулярне повторення шляхом виконання вправ збагачуватиме активний словник для успішного відтворення слів в усному та письмовому мовленні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лозова В. І. Троцько Г. В. *Теоретичні основи виховання і навчання: навч. посіб.* Харків, 1997. 338 с.
2. Павелків Р. В. *Види пам'яті // Загальна психологія.* Київ : Кондор, 2009. 570 с.
3. Тарутіна З. С. *Роль інтеграції нових наук про людину для інтенсифікації інноваційних процесів у ВНЗ. Науково-методичний збірник «Проблеми освіти».* 131 с.
4. Baddely, A. *Working memory, thought, and action.* Oxford: Oxford University Press. 2007. P. 21.

5. Dudai, Y. (2007) *Memory: It's all about representations.* In: Roediger, H.L., Dudai, Y. and Fitzpatrick S.M., eds. *Science of Memory: Concepts.* New York: Oxford University Press, pp. 13–16.

6. James, William. *Psychology.* Henry Holt. pp. 396.

7. LeDoux J.E. (2007) *Consolidation: Challenging the traditional view.* In: Roediger, H.L., Dudai, Y. and Fitzpatrick S.M., eds. *Science of Memory: Concepts.* New York: Oxford University Press, pp. 171–175.

8. *Teaching English Radio, an introduction to teacher development.* British Council, 2011. C. 202.

9. Асоціація, її види. StudFiles. C. 9. URL : <https://studfile.net/preview/5128351/page:9/>

10. Summary by language size: URL : <https://web.archive.org/web/20190228122335/http://www.ethnologue.com/statistics/size>

11. *The Principles of Psychology.* Wikipedia. URL : https://en.wikipedia.org/wiki/The_Principles_of_Psychology

REFERENCES

1. Lozova V. I. Trotsko H. V. *Teoretychni osnovy vykhovannia i navchannia: navcn. Posib.* Kharkiv, 1997. 338 s.

2. Pavelkiv R.V. *Vydy pam`iati // Zahalna psykhologia.* Kyiv : Kondor, 2009. – Rozdil “Pam`iat”. 570 s.

3. Tarutina Z. Y. *Rol integratsii novykh nauk pro liudynu dlia intensyifikatsii innovatsiynykh protsesiv u VNZ // Naukovo-metodychnyi zbirnyk “Problemy osvity”.* 131 s.

4. Baddely, A. *Working memory, thought, and action.* Oxford: Oxford University Press. 2007. P. 21.

5. Dudai, Y. (2007) *Memory: It's all about representations.* In: Roediger, H.L., Dudai, Y. and Fitzpatrick S.M., eds. *Science of Memory: Concepts.* New York: Oxford University Press, pp. 13–16.

6. James, William. *Psychology.* Henry Holt. pp. 396.

7. LeDoux J.E. (2007) *Consolidation: Challenging the traditional view.* In: Roediger, H.L., Dudai, Y. and Fitzpatrick S.M., eds. *Science of Memory: Concepts.* New York: Oxford University Press, pp. 171–175.

8. *Teaching English Radio, an introduction to teacher development.* - British Council, 2011. C. 202.

9. Asotsiatsiia ta yiyi vydy. StudFiles. C. 9. URL : <https://studfile.net/preview/5128351/page:9/>

10. Summary by language size: URL : <https://web.archive.org/web/20190228122335/http://www.ethnologue.com/statistics/size>

11. *The Principles of Psychology.* Wikipedia. – URL : https://en.wikipedia.org/wiki/The_Principles_of_Psychology

Цитувати: Бехтер Т. В. Особливості пам'яті в процесі вивчення іншомовних слів. *Постметодика.* 2023. № 2–3. С. 92–96.

© Т. В. Бехтер, 2023. Стаття надійшла в редакцію 2.10.2023